

"Docència virtual, però com si fóssim a classe!"

Dr. Oriol OLEART. Facultat de Dret, UB.¹

Bon dia, jo també estic content, com les altres companyes i companys que m'han precedit avui, de poder compartir experiències gràcies a aquesta bona iniciativa de la facultat, que ens permet –a major escala i amb més projecció– posar en comú el que hem anat fent "en petit comitè" fins ara per passadissos i despatxos.

El que exposaré es correspon amb les assignatures del grau de Dret, 1r curs *Tècniques de treball i comunicació* (1r sem.), *Història del dret* (2n sem.) i l'optativa de 2n cicle *Història del dret català i tradició jurídica romanística. Institucions públiques* (1r i 2n sem.), i en un grau més alt amb les històriques.

El fet d'haver-nos de virtualitzar forçosament pel confinament el març 2020 va suposar un canvi sobtat en el plantejament del que ens quedava d'aquell curs. L'experiència va servir de base i ha condicionat el disseny d'aquest curs 2020-2021 (i crec que també ho ha fet amb els següents). Exposo aquí alguns plantejaments i decisions (fruit dels objectius docents, de la reflexió i de les opcions personals) enriquides per converses amb altres companys i col·legues, amb qui hem compartit pràctiques i iniciatives, que ens hem explicat, passat, assumit i adaptat, cadascú als seus casos concrets.

Des de l'ordinador, però com si fóssim a classe

Potser per la immediatesa sobrevinguda d'aquella reconversió, després d'estar-m'ho rumiant, vaig acabar decidint plantejar un *ús dels recursos virtuals tributari del que fariem si fóssim a classe*. Dit amb unes altres paraules, a diferència de molts companys i companyes que van implantar recursos virtuals de tota mena, la meua opció d'ús, la filosofia de fons, que continuo aplicant, va ser gairebé la contrària. Pensant que la situació ja era prou excepcional i amb més novetats forçades de les desitjables, vaig optar per anar fent servir els mecanismes i recursos *en funció de les necessitats de docència*.

En poso alguns exemples: la regla de la puntualitat per començar i acabar les classes, o els ritmes docents amb descansos enmig dels blocs de dues hores. Les classes –també com quan som a la facultat– començaven puntualment a l'hora prevista, havent deixat uns 10 minuts després de l'altra classe, perquè entenc que *el seguiment des de casa* –així com

¹ Publico aquí el text de la meua intervenció, enriquit tan sols amb algun afegitó fruit de l'exposició oral i de les reflexions derivades de la jornada.

la impartició de les classes— requereix unes condicions de dedicació més intenses que no des de l'aula, i, doncs, considero convenient deixar entremig espais breus de desconexió, que els estudiants agraeixen.

Per seguir les classes

De la mateixa manera, les condicions de seguiment de les classes les vaig poder ajustar a partir de l'experiència del curs passat. Així, enguany, per participar a les classes, calia fer-ho amb la càmera connectada i activant el micròfon només quan es volgués parlar per intervenir a la sessió (llevat, és clar, que hi hagués un problema d'intensitat del senyal, o que s'estigués seguint la classe des d'una aula comuna de la facultat, o des de la biblioteca). Per seguir les classes calia així mateix tenir el micròfon silenciats (per evitar interferències, reverberacions...). En coherència amb aquest plantejament, el xat de l'aula virtual quedava *reservat únicament* per a incidències tècniques o per a comunicar dades concretes d'interès (p. ex., hipervincles), no pas per a participar a la sessió (alhora que s'evitaven interrupcions fora de temps, o converses paral·leles). Així, amb aquesta manera de fer, ens acostàvem força —en allò que podíem decidir— al que seria la manera de funcionar d'una classe presencial.

Interpel·lar des de l'exposició teòrica o la pràctica

La manera de plantejar i fer les classes virtuals descansa en la idea d'anar interpellant —amb preguntes guiades— els estudiants per tal que participin en el procés voluntàriament i amb la idea de fomentar el seguiment i la participació actius dels estudiants regulars. Crec que si normalment això ja era així, en les circumstàncies virtuals ha estat encara més necessari fer-ho, tot i l'esforç que ha suposat i suposa per a docents i estudiants —i més amb estudiants de primer curs—. Per arrencar una certa dinàmica de grup en condicions de virtualitat, en aquestes condicions em va semblar més rellevant que mai incorporar en el discurs central de la sessió les aportacions dels estudiants que decidien participar activament a classe; procuràvem, d'aquesta manera, acostar-nos a una classe "feta entre tots", o si més no "entre tots els que han volgut participar-hi". Crec que ho he aconseguit, però només en part, perquè l'arquitectura i la interfície del *bbcollaborate* no ajuda gaire a interactuar, ja que no permet veure fàcilment les persones que segueixen la classe,² a

² En part per això mateix (per la pèrdua de visió de la persona que està parlant), vaig decidir que tampoc no faria servir la utilitat "compartir pantalla" de la sala virtual de reunions; vaig optar per penjar cada dia per endavant la documentació necessària perquè la tinguessin a l'abast i la poguessin consultar mentre continuava fent la classe; a tot estirar, si calia algun vincle (que remetés al document), es passava pel xat.

diferència del que sembla que permet de fer el *Zoom*, del qual ja disposem –en període de proves– i tindrem actiu el curs vinent.

En la mateixa línia, vaig anar i he continuat plantejant algun petit repte o activitat puntual, sia sobre l'explicació teòrica de què es tractés, sia sobre la pràctica del text per preparar i comentar, sia també sobre la lectura i preparació d'algun element d'estudi en el material penjat a l'aula virtual (p.ex., dins d'un pwp, en una diapositiva concreta, advertint que disposen de la guia de resposta al final de les diapositives del contingut).

L'aula virtual, repositori del curs

Un dels canvis importants, crec, que ja romandrà amb independència del model docent per raons sanitàries, és que penso mantenir el tipus i quantitat de material accessible a l'aula virtual (que respondrà a una riquesa com la que va caldre per preparar els temes durant el primer confinament). Entenc que això em permetrà –en funció de les circumstàncies del curs concret– dissenyar la docència de manera que pugui abordar les sessions amb una òptica diferent, ja que hi haurà penjats a l'aula virtual força recursos docents específics (àudios, pwp, pwp+àudio, lectures complementàries...) que, a banda del manual de referència, descarreguen l'exposició de continguts teòrics. Entenc també que la part teòrica alliberada es correspon amb la tasca de treball dirigit encarregada als estudiants i que, correlativament, les classes continuen essent necessàries per poder entendre, relacionar i aplicar pràcticament la teoria i els continguts estudiats.

En relació amb la manera com vaig organitzar i organitzo els materials a l'aula virtual comptant que havien de permetre l'estudi i la preparació de l'assignatura ran del confinament sanitari del març 2020, vaig optar per anar elaborant i fent servir bàsicament arxius d'àudio, de pwp i de pwp+àudio, al costat d'altre tipus de materials com ara petits reculls de lectures complementàries (és a dir, en el meu cas, pocs articles sencers –només algun de concret i no gaire llarg–, i sobretot fragments *seleccionats* i esporgats d'obres i autors solvents, que adaptava, i als quals afegia breus anotacions aclaridores –p.ex., una data, una síntesi biogràfica, un sinònim...–, triats amb vista a afavorir la comprensió dels temes, períodes, evolució institucional, etc.). Val a dir que els estudiants han manifestat que agraeixen força els arxius d'àudio i de pwp+àudio, més que no pas els pwp tot sols, i que les lectures de fragments triats i anotats també les valoren, en la mesura que els ajuden a fer-se una idea de conjunt del tema o període tractat al manual.

Per tal que l'estudiant es pugui organitzar i planificar la dedicació a l'assignatura compta, d'una banda, amb guies d'estudi per blocs de continguts, i, d'una altra, amb la indicació al nom dels fitxers –i al corresponent descriptor de l'aula virtual– de la durada total del contingut sonor que hi ha en cada un. Si és un arxiu d'àudio, és el temps total. Si és un pwp+àudio és la suma de tots els talls de veu que inclou l'arxiu. Amb aquesta informació l'estudiant sap per endavant el temps mínim que necessita per accedir al contingut sonor del recurs en qüestió i pot planificar-ne l'estudi.

L'altre element que vaig prendre en consideració va ser confegir blocs de contingut temàtic que, agrupats tots els elements de suport sobre una determinada matèria i l'estudi que calia fer-ne, equivalguessin, si fa no fa, a les hores assignades de classe, de tal manera que es pogués seguir –si es volia, és clar– un ritme paral·lel al de la docència, també virtualment.

La valoració dels estudiants és que els materials els han resultat abastables i útils per preparar la matèria i per a entendre-la.

Les avaluacions..., com si fóssim a classe

És potser en l'apartat dels mecanismes i instruments d'avaluació que valoro més la interacció amb col·legues i la compartició d'experiències, procediments, formalitats, etc., probablement perquè és el que em va suscitar més reflexió, dubtes i incògnites d'inici.

Vaig optar també aquí per fer les avaluacions virtuals de la manera més pròxima a com les faríem si fóssim a la facultat. Què vull dir, amb això? Doncs que, per coherència, vaig optar per mantenir en entorn virtual el disseny formal de les proves d'avaluació tan pròxim com fos possible a com ho fèiem presencialment, i que continuessin entrant dins del marge horari atorgat a l'assignatura.

Així doncs, no s'hi podia consultar cap material, el temps i l'espai de resposta de les activitats o de les proves d'avaluació eren limitats i encaixaven en el temps de classe (a diferència d'altres col·legues que van optar per donar marges de temps superiors amb proves que permetien una tasca no presencial extensa, amb consulta de materials..., abans de presentar-les). A més, havia de ser un *exercici manuscrit* que haurien de penjar a la tasca corresponent de l'aula virtual.

La mecànica de les proves

¿Com ho he dut a la pràctica? (1) Prèviament al dia de la prova –de fet uns quants dies abans, amb marge suficient–, penjava a l’aula un arxiu PDF amb el *full d’examen (o de resposta)*, un full que els estudiants s’havien d’imprimir prèviament i tenir a mà per a poder fer l’exercici (que seria l’equivalent del full d’examen que els hauríem donat a l’aula), i en el qual haurien d’*escriure a mà* la seva resposta.

A més, directament beneficiat de converses amb col·legues, vaig decidir incorporar en aquest full –a diferència d’alguns companys que ho fan en un document separat– el que alguns anomenem la “clàusula de compromís” (o d’honestedat acadèmica) personalitzada, mitjançant la qual l’estudiant es compromet a no consultar cap persona ni material durant la prova, clàusula que constitueix l’encapçalament del full. [Vegeu l’Annex 1].

(2) A l’hora indicada ens connectaven a l’aula virtual.

(3) A l’hora anunciada, publicava –és a dir, feia visibles, mostrava– els enunciats de l’activitat (que prèviament havia penjat i ocultat a l’aula virtual, ja que fent-ho d’aquesta manera la visibilització era immediata). Així podíem constatar en directe i sense esperes que tothom hi tenia accés i podia llegir l’enunciat sense problemes, i, si calia, plantejar qualsevol dubte en temps real (m’hi estava de guàrdia durant els primers 15 minuts).

(4) Començada la prova, quan em desconnectava (a diferència d’altres companys que feien la guàrdia via xat del *bbcollaborate*), continuava fent la resta de la guàrdia via correu-e fins que s’acabava l’exercici.

(5) Exhaustit el temps assignat (1:15h, 1:30h, ...), els estudiants disposaven de +10 minuts per penjar les imatges de les dues cares del full imprès amb la resposta manuscrita (en aquest cas concret, el màxim permès, 2 fulls en 2 arxius).

(6) Tenien encara fins a les 23:55h del mateix dia per penjar la *transcripció fidel* de l’exercici en un fitxer word (o altre processador de textos compatible) en un arxiu.

(7) Destinava la part final de la segona hora de classe, acabada l’activitat, a revisar com havia anat amb els estudiants que volien comentar la jugada³, i contrastar-ne respostes i enfocaments.

³ He constatat que fa uns quants cursos que el nombre d’estudiants interessat a rebre la retroacció immediata sobre la prova ha anat decreixent molt. Alguns argumenten que ‘no volen saber com els ha anat fins que no sàpiguen la nota’.

He pogut constatar que els estudiants agraeixen molt la informació relativa al desenvolupament del curs, sobretot quan es dona prèviament i amb exactitud, i si bé és cert que en general ja solia ser així, ran del confinament aquesta percepció ha crescut granment.

Com que abans de la prova havíem parlat a classe de com seria i de la mecànica a seguir, i com que ja n'havia penjat a l'aula virtual la informació donada a classe [Vegeu l'Annex 2], i com que també en reproduïa la temporalització extractada a la informació annexa a la tasca [Vegeu l'Annex 3], pràcticament no hi va haver incidències tècniques. L'única a destacar del campus virtual és que quan s'hi pengen fitxers que no són de text en una tasca que també tindrà fitxers de text i has activat l'*Urkund*, genera automàticament un missatge que adverteix l'estudiant que no s'ha pogut processar correctament el fitxer d'imatge, però havent-los-en advertit prèviament, no suposa cap contratemps ni interferència greu.

Les tutories virtuals

No voldria acabar sense fer referència a un altre element important de comunicació amb els estudiants: les tutories virtuals, tant les grupals (tutoria de coordinació del PAT), com les individuals (a demanda). Val a dir que també he fet servir aquest recurs de la *sala virtual* per a tractar revisions de proves o aclariments de dubtes d'estudi.

Una primera valoració

Crec que l'experiència d'aquest primer curs sencer en règim derivat de la pandèmia permet valorar com a profitós i útil el plantejament exposat; de fet, els mateixos estudiants s'han adonat que té més avantatges dels que semblava tenir d'entrada.

Pel que fa a les classes, descarregar-les de parts de continguts en els materials disponibles a l'aula ha permès alleugerir la càrrega teòrica i poder fer les classes més dinàmiques afavorint integrar els estudiants que voluntàriament han volgut participar-hi (als quals he anat agraint cada vegada explícitament i públicament l'interès, la generositat, la participació i el fet d'exposar-se davant del grup). En assignatures formadores com *Història del dret* ha resultat especialment útil perquè hem pogut "travessar" o "traspasar" èpoques i temes i vincular-los, comparar-los, relacionar-los, etc. sense haver d'estar lligats al fil discursiu d'un tema concret, i hem pogut "saltar" dels uns als altres per lligar les síntesis. Força estudiants han agrait aquestes classes "reflexives" (perquè els resulta

més pràctic –i els acosta més a les activitats i capacitats que viuran en el futur– entendre –i, doncs, facilita poder recordar– un raonament, que no pas memoritzar dades), si bé ells mateixos m’han dit que hi ha altres estudiants que continuen estimant-se més les classes magistrals clàssiques, lineals i memorístiques.

D’una banda, la mecànica resulta més simple d’execució que no aparenta l’explicació; d’altra banda, el fet que hagin de presentar la prova *manuscrita* (a més dels avantatges inherents per als estudiants i docents, i de la informació que forneix l’escrit) porta els estudiants –que no poden fer servir les facilitats d’un processador de textos– a haver de centrar-se en l’argument que volen exposar en la resposta i a haver de pensar com expressar-lo, alhora que els situa en un procés que els porta mentalment al “mode examen a l’aula” (→ *paper imprès, examen escrit a mà, espai limitat, hora de lliurament, penjar les imatges, fer-ne la transcripció*), tot i la virtualitat circumdant.

Per un altre cantó, la *transcripció fidel* de l’exercici (que podria servir també per aclarir grafies dubtoses al docent), hi ha estudiants que s’han adonat que els permet contrastar *què han escrit* a la prova just després d’haver-la feta, amb les consegüents reflexions que aital fet genera. Una mostra de la utilitat de la relectura atenta és que hi ha qui introdueix variacions en la transcripció –se suposa que per millorar-la– tot i que no s’adona que quan ho fa *deixa de ser* una transcripció *fidel*; per contra, hi ha qui, valorant-ho positivament, en treu conclusions, aprenentatges i reflexions sobre com expressar-se els propers cops en una prova d’avaluació (sigui de la mateixa assignatura o d’una altra) i com estructurar l’argument de resposta, per anar millorant, amb independència del procés de correcció i de la retroacció personal sobre l’exercici que rebrà cada estudiant via aula virtual.

Com a conclusió, el resultat de la virtualització crec que presenta força avantatges i la intenció és mantenir els elements fins aquí exposats, continuar compartint amb col·legues i companys les experiències, i continuar evolucionant i adaptant-nos semestre rera semestre.

Moltes gràcies!

ANNEXOS

ANNEX 1

Model de la clàusula de compromís penjada prèviament a l’aula virtual

*** Clàusula de compromís** → Emplenant aquesta clàusula amb nom i cognoms, jo,,, em comprometo a no consultar cap material ni interactuar, per cap mitjà, ni amb companys de classe ni cap altra persona, ni directament ni indirecta, per a resoldre l'exercici de ...(assignatura / grup) ... d'avui ... de maig 2021. ***Resposta manuscrita. *Espai màxim: aquest full, davant i darrere. *Temps màxim: 1h 30min ** Tens 10 min. més per penjar el manuscrit, i fins les 23:55h per penjar-ne la transcripció fidel.**

*** Copia tot seguit cada enunciat (o el nombre ben clar) de l'activitat al lloc corresponent**

ANNEX 2

Instruccions formals exercici ... AC assignatura... grup M... dia ... maig 2021 (penjades prèviament a l'aula virtual)

PRÈVIAMENT

Haureu de tenir imprès el full de resposta annex i n'haureu d'emplenar la clàusula de compromís per tal que l'exercici pugui ser corregit. És el full en el qual heu de presentar escrita a mà la vostra resposta a l'exercici i només podeu presentar aquest full.

EL DIA DE LA PROVA

Us haureu de connectar puntualment al bbcollaborate de l'aula virtual. Es faran públics els enunciats i començarà la prova. Es resoldran, si és el cas, possibles dubtes.

FORMAT

La resposta ha de ser manuscrita, i amb una lletra llegidora (no és un document per a ús personal vostre ni s'estan prenent notes...), és un document formal acadèmic d'avaluació.

ESPAI MÀXIM DE RESPOSTA

El full de resposta que tindreu imprès, per les dues cares, amb les precisions que hi ha als enunciats.

TEMPS MÀXIM DE L'EXERCICI

1h 30min.

EN ACABAR L'EXERCICI (+10min)

Tindreu 10min més per penjar la reproducció (foto, imatge, etc.) del full de resposta a la tasca corresponent de l'aula virtual. Podeu penjar un màxim de dos arxius (un per a cada cara, si cal).

Compteu que amb una imatge jpg o amb una imatge escanejada n'hi ha d'haver prou (cal però que hàgiu comprovat abans de la tramesa que la imatge és prou nítida i es pot llegir amb facilitat perquè té prou definició, no està moguda, no és borrosa, etc.).

FINS A LA NIT (fins les 23:55h)

Haureu de transcriure fidelment el vostre exercici en un document d'un processador de text (tipus word o similar, compatible) que haureu de penjar a la mateixa tasca en un tercer arxiu, fins a les 23:55h del mateix dia.

REQUISITS

Per optar a superar l'exercici cal seguir totes les indicacions formals.

ANNEX 3

INDICACIONS de l'activitat extractades (informació annexa a la tasca de l'aula virtual)

En acabar l'Activitat ... AC disposaràs de +10 min. per a penjar-ne les imatges (que hauràs comprovat que són nítides) en format pdf, o jpg. Tindràs fins les 23:55h per penjar un tercer arxiu amb la transcripció (amb processador de textos) en un document word o compatible.

10:00 connexió

10:05 publicació enunciats i inici activitat

11:35 final activitat

11:45 límit penjar imatges resposta

23:55 límit penjar transcripció

P.S.- Ah, recordeu que en enviar les imatges al campus virtual (i ser un arxiu que no té text), pot ser que el detector de plagis i còpies us envii algun missatge d'impossibilitat de processar el fitxer. No en feu cas, sol passar.

ABSTRACTS

En castellano:

"Docencia virtual, pero como si estuviésemos en clase"

Dr. Oriol OLEART. Facultad de Derecho, UB.

El eje de la exposición es el reflejado en el título. Se explican las estrategias, mecanismos e instrumentos desarrollados y aplicados durante la pandemia para la docencia virtual, tan próxima como ha sido posible a estar en el aula. Básicamente se ha: 1) fomentado la participación de los estudiantes en base a preguntas guiadas que permitieran 'construir la clase entre todos'; 2) enriquecido e implementado el material de estudio disponible en el aula virtual (archivos de audio, pwp, pwp+audio, lecturas complementarias –seleccionadas, extractadas y adaptadas–, guías de estudio...), complementario del manual de referencia; 3) evaluado de forma muy similar a la presencial (duración prueba, modo de realizarla –impresión previa de la hoja de respuesta con compromiso de honestidad académica, redacción manuscrita de respuestas, captura imagen respuestas, envío archivo imagen, transcripción respuesta en procesador texto, envío archivo transcripción–). Se explica con detalle el procedimiento y se incluyen 3 anexos con los modelos empleados.

In English:

"Teaching online, but as if we were in the classroom"

Mr. Oriol OLEART, PHD; Law School, UB.

The main purpose has been, as the title indicates, to teach online in a way as closely possible as if we were still in the classroom. You will find strategies, procedures and resources developed and used during the pandemic for online teaching, as closely possible as if we were still teaching and learning in the classroom. Basically: 1) by stimulating students' participation through guiding questions, which allowed us to create a class in a collaborative way; 2) by increasing and implementing learning materials in order to prepare the lesson plans available for the online classroom (audio files, pwp, pwp+audio, complementary readings –select excerpts annotated–, plus study guides) in addition to the handbook; 3) by evaluating students in a manner similar as in person (timing, system of examination –previous printing of the sheet for answering which includes a fill-in form regarding academic fair play, handwritten answers, pictures of the handwritten answers, transmission of the pictures, transcription of the answers in a word processor file, and delivery of this file–). Detailed explanation of the procedure, plus 3 appendices with texts used, as templates.